

5. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012. URL: <http://www.rada.gov.ua>.

6. Цілі Сталого Розвитку ООН на 2016-2030 рр. <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytkutysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>; Рада Європи, Стратегія гендерної рівності на 2018-2023 роки. URL: <https://rm.coe.int/prems-041318-gbr-gender-equality-strategy>.

С. В. Якимова

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права і процесу
Інституту права, психології та інноваційної освіти,
Національного університету «Львівська політехніка»

О. Р. Зварич

студент 4 курсу
Інституту права, психології та інноваційної освіти,
Національного університету «Львівська політехніка»

СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО ЩОДО ДІТЕЙ: ФОРМИ ПРОЯВІВ

Нікчемна ефективність реагування на прояви сексуального насильства щодо дітей, тісно пов'язана з підвищеною латентністю цього виду злочинних проявів, браком обізнаності спеціальних суб'єктів запобігання з особливостями проявів сексуального насильства щодо дітей, несвоєчасним виявленням дітей-потенційних жертв сексуального насильства, неналежним функціонуванням механізму взаємодії тощо.

Варто вказати на недосконалість статистичних обліків правоохоронних органів, де відомості про дітей-жертв сексуального насильства зведено до мінімуму. Все це істотно перешкоджає належному кримінологічному аналізу, а відтак плануванню ефективних заходів запобігання сексуальному насильству щодо дітей [1].

Проф. О. М. Гумін, відносить сексуальне насильство до комбінованих (поєднаних) видів насильства та пропонує розрізняти: 1) сексуальне насильство без фізичної взаємодії (експібіціонізм (демонстрація оголених геніталій); вуайеризм (підглядання за сексуальними діями або роздяганням); дитяча порнографія (використання дітей як моделей порнографічних матеріалів; словесні образи і непристойні зауваження сексуального змісту, в тому числі телефоном або через мережу «Інтернет»); 2) за фізичною взаємодією (розпусні діяння (насилницький петтінг – «мацання», будь-які маніпуляції зі статевими органами або примушування до них жертви); інцест – сексуальні діяння з родичами; згвалтування – примусові статеві зносини із застосуванням фізичної сили або погрози її застосування) [2].

Авторське бачення також подає доц. С.В. Якимова, зокрема, розвиває поняття «сексуальні злочини»; обґрунтовує кримінологічну доцільність використання цієї термінологічної конструкції; з'ясовує сучасні тенденції, динаміку, рівень та інші важливі показники сучасної кримінологічної характеристики «сексуальних злочинів», вчинених на території України. Узагальнює висновки про перспективи використання одержаної кримінологічної інформації [3].

Проф. К. Хоббс визначається у тому, що сексуальне насильство щодо дитини може мати вияв лише у сексуальних зловживаннях, розрізняє такі сексуальні зловживання: 1) внутрішньо-сімейне насильство – сексуальні посягання з боку найближчих кровних родичів (батьки, брати сестри); осіб, які замінюють батьків (усиновлювачі опікуни, піклувальники); осіб, які виконують функції батьків (чоловік або співмешканець матері, дружина або співмешканка батька); близьких родичів (дядьки, тітки, прабабки, двоюрідні брати чи сестри), з якими дитина разом проживає або

часто спілкується. Всі ці дорослі є авторитетними для дитини, вона віддана і перебуває в жорсткій залежності від них; 2) позасімейне насильство, що охоплює сексуальні зловживання з боку дорослих, добре відомих дитині, наприклад, друзів сім'ї, сусідів, далеких родичів або педагогів. Оскільки ці особи знайомі дитині, вона довіряє їм і не сприймає їх як імовірне джерело небезпеки; 3) вуличне насильство – сексуальні посягання з боку незнайомих осіб або випадкових знайомих. Вуличний прояв сексуального насильства вирізняється раптовістю нападу, застосуванням фізичної сили чи погроз для подолання опору дитини; 4) інституційне насильство, що характерне для закритих дитячих колективів та передбачає сексуальні посягання, які є проявами дідівщини, коли сексуальне насильство використовується для демонстрації влади і контролю, побудови ієрархічних відносин у колективі [4].

У Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства, під сексуальним насильством щодо дітей розуміється: заняття діяльністю сексуального характеру з дитиною, яка не досягла передбаченого законодавством віку; заняття діяльністю сексуального характеру з дитиною, коли: використовується примус, сила чи погрози або насильство здійснюється зі свідомим використанням довіри, авторитету чи впливу на дитину, зокрема в сім'ї, або насильство здійснюється в особливо вразливій для дитини ситуації, зокрема з причини розумової чи фізичної неспроможності або залежного становища, правопорушення пов'язані з дитячою проституцією, дитячою порнографією, розбещення дітей та домагання дітей для сексуальних цілей [5].

Міжнародні організації з охорони здоров'я до форм сексуального насильства відносять: 1) зґвалтування і спробу зґвалтування; 2) небажані сексуальні дотики або примушування торкатися до іншої людини; 3) підглядання або фотографування людини в інтимній ситуації без її згоди; 4) сексуальні домагання і сталкінг (сексуальне переслідування); 5) ексгібіціонізм, примусова демонстрація людині порнографії; 6) будь-які інші сексуальні дії з людиною, яка не дає на них згоди або не в змозі відмовити гвалтівнику чи чинити йому опір [6].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Романцова С. В. Запобігання сексуальному насильству щодо дітей в Україні: дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. Національний університет «Львівська політехніка». Львів. 2018. 215 с.
2. Гумін О. М. Кримінальна насильницька поведінка особи: теоретико-прикладні аспекти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук: спец. 12.00.08. Львів, 2011. 38 с.
3. Якимова С.В. Поняття та кримінологічна характеристика «сексуальних злочинів». Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: юридичні науки. 2016. № 845. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journalpaper/2017/may/2237/vnulpurn201480730.pdf>
4. Hobbs C. J., Hanks H. G., Wynne J. M. Child abuse and neglect. A clinicians handbook. Longman Group. London. 1993. P. 118.
5. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства: ратифікована Законом України від 20 червня 2012. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_927/page.
6. Injury Center: Violence Prevention. U.S. Centers for Disease Control and Prevention. URL: <http://www.cdc.gov/violenceprevention/sexualviolence/definitions.html>